

Sachse-Kozłowska, Elżbieta

Płoszcza jerzmanowickie z jaskini Łokietka w Ojcowie

Światowit 33, 201-204

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Sachse-Kozłowska
IHKM PAN — Warszawa

PŁOSZCZA JERZMANOWICKIE Z JASKINI ŁOKIETKA W OJCOWIE

W zbiorach Magyar Népmúzeum w Budapeszcie znajdują się dwa ciekawe paleolityczne zabytki krzemienne, pochodzące z Polski. Ofiarował je do Muzeum w 1928 roku dr Sándor Pongrácz. Badacz ten opublikował wzmiankę o wymienionych okazach¹.

W księdze inwentarza głównego Muzeum znajduje się notatka mówiąca o tym, że zabytki pochodzą „z jaskini koło Ojcowa”. L. Vertes udzielił W. Chmielewskiemu ustnej informacji, z której wynika, że oba wyroby zostały znalezione na hałdzie u wejścia do Jaskini Łokietka².

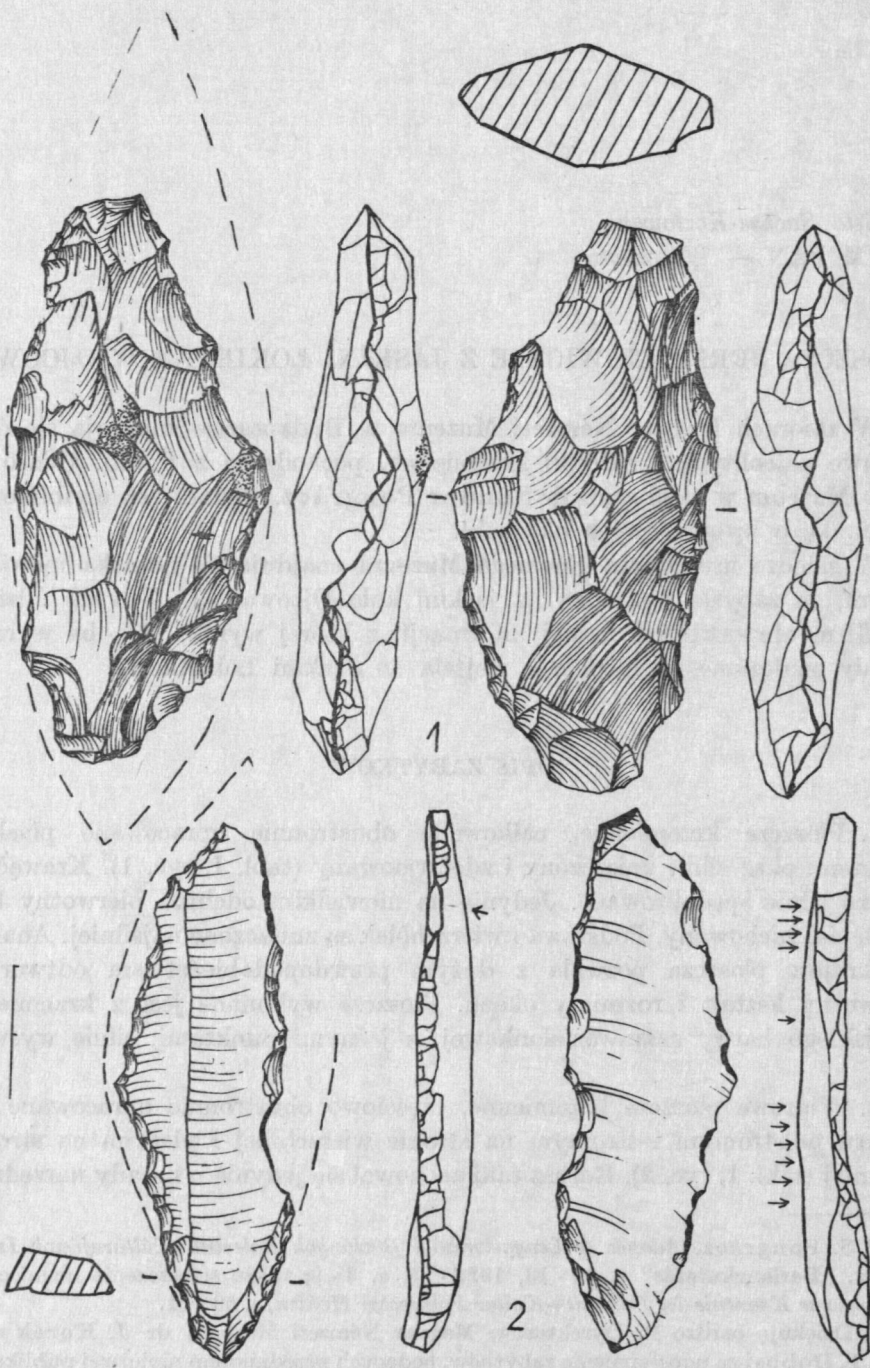
OPIS ZABYTKÓW

1. Płaszcze krzemienne, całkowicie obustronnie opracowane płaskim retuszem, okaz silnie zniszczony i zdeformowany (tabl. I, ryc. 1). Krawędzie bardzo silnie spedolitowane. Jedynie na niewielkim odcinku pierwotny bok jest lepiej zachowany. Podstawa i wierzchołek są zniszczone najsilniej. Analiza przekrojów płaszcza pozwala z dużym prawdopodobieństwem odtworzyć pierwotny kształt i rozmiary okazu. Płaszcze wykonane jest z krzemienia jurajskiego barwy szarawozielonkawej, z jasnymi punktami; silnie wyświecone.

2. Wiórowe płaszcze krzemienne, częściowo obustronnie opracowane retuszem półstromym i stromym na stronie wierzchniej i płaskim na stronie spodniej (tabl. I, ryc. 2). Retusz taki zachował się jedynie u nasady narzędzia,

¹ S. Pongrácz, *Adatok A Lengyelországi Bazilangok Paleolitik Kultúrájának Ismeretéhez*, „Barlangkutatás” t. 10 - 13, 1922 - 25, s. 3 - 9; także streszczenie niemieckie: *Beiträge zur Kenntnis der Paläolith-Kultur Polnischer Höhlen*, s. 59 - 61.

² Dziękuję bardzo P. Dyrektorowi Magyar Népmúzeum dr J. Korek oraz P. V. T. Dobosi za udostępnienie zabytków, będących przedmiotem niniejszej publikacji. Dziękuję także prof. W. Chmielewskiemu za informacje dotyczące miejsca znalezienia płaszczy.

Tablica I

Jaskinia Łokietka — płoszcza jержmanowickie

kótre w pozostałej części jest bardzo silnie spedolitowane (retusz „dupicki”). Być może, że płaski negatyw na stronie spodniej w partii przywierzchołkowej jest także pozostałością pierwotnej obróbki. Na podstawie analizy przekrojów okazało się częściowo zrekonstruować pierwotny wygląd narzędzia. Płoszce wykonano z surowca jurajskiego barwy szarej z niebieskim odcieniem; słabo wyświecone, spatynowane.

PRÓBA INTERPRETACJI

Omawiane zabytki należą do dwóch różnych typów. Jeden z nich posiada dwustronną obróbkę, wykonaną przy pomocy płaskich odbić, ponadto krawędzie dodatkowo retuszowane; drugi jest opracowany tylko przykrawędnie i płasko na stronie spodniej.

Dla pierwszego zabytku najbliższe analogie można wskazać w warstwie 6 Jaskini Nietoperzowej³ oraz warstwie 5a tejże jaskini. Ponadto również dobre analogie znajdujemy w warstwie VI Jaskini Mamutowej⁴, a także na stanowisku Kostienki-Telmańska⁵. Należy jednak podkreślić, że analizowane płoszce jest bardziej masywne od ostrzy przytoczonych jako analogie.

Płoszce wiórowe znajduje bliskie analogie w zespole pochodzącym z warstwy VI Jaskini Mamutowej⁶ oraz w okazach z warstwy bliżej nie określonej, a także warstwy 6 z Jaskini Nietoperzowej⁷. Podobne płoszce odkryto również w Jaskini Ilsen koło Ranis⁸. Dalsze analogie wystąpiły w zespole z warstwy 5a Jaskini Nietoperzowej.

Na podstawie wyżej przedstawionych analogii opisane płoszca z Jaskini Łokietka należy zaliczyć do kultury jержmanowickiej. Posiadają one dobre analogie w zespołach warstw 6 i 5a Jaskini Nietoperzowej oraz warstwy VI Jaskini Mamutowej. Stan zachowania, a także fakt, że dysponujemy zaledwie dwoma okazami, uniemożliwia uzyskanie bardziej precyzyjnych wyników.

Jeśli informacja dotycząca związku omawianych ostrzy z Jaskinią Łokietka nie jest omyłką węgierskiego badacza, to do listy stanowisk kultury jержmanowickiej możemy dopisać nowe, warte zbadania.

³ W. Chmielewski, *Civilisation de Jerzmanowice*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961, tabl. VI, ryc. 3, VII, 2, 3, XIII, 2.

⁴ W. Chmielewski, op. cit. tabl. XVIII, ryc. 1; S. Kowalski, *Nowe dane do poznania kultury jержmanowickiej w Polsce*, „Światowit” t. 30, 1969, tabl. I, ryc. 1, II, ryc. 1.

⁵ W. Chmielewski, op. cit., tabl. XIX, ryc. 1.

⁶ S. Kowalski, op. cit., tabl. I, ryc. 2.

⁷ S. Krukowski, *Paleolit Polski*, Kraków 1939 - 48, tabl. 22, ryc. 10; W. Chmielewski, op. cit., tabl. XI, ryc. 1.

⁸ J. K. Kozłowski, *Próba klasyfikacji górnopaleolitycznych przemyśłów z płoszczami liściowatymi w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” — „Rozprawy i Studia” t. 31, 1961, ryc. 112.

THE JERZMANOWICE POINTS FROM THE ŁOKIETEK CAVE IN OJCÓW

The author publishes two Upper Paleolithic points now deposited at the National Museum in Budapest but originally found in Poland in the Łokietek Cave. They are artifacts similar to those known from the Nietoperzowa Cave (layers 5a and 6) and the Mamutowa Cave (layer VI). Both these caves are situated near Cracow. The similarity provides evidence in support of the claim that the two points from the Łokietek Cave belong to the Jerzmanowice culture.